

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 355

Usługi 2014

**Branżowe i menedżerskie aspekty
rozwoju usług**

Redaktorzy naukowci

Barbara Iwankiewicz-Rak

Barbara Mróz-Gorgoń

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kozuchowska

Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-446-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
-------------	---

Część 1. Usługi publiczne i społeczne

Barbara Kożuch, Antoni Kożuch: Responsywność w zarządzaniu usługami publicznymi	13
Barbara Iwankiewicz-Rak: Organizacje pozarządowe w Polsce – działalność usługowa na rzecz społeczeństwa	23
Anita Marta Tkocz: Usługi świadczone na rzecz społeczeństwa w ramach marketingu wspólnej sprawy (<i>cause marketing</i>)	34
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Aktywizacja osób starszych na rynku pracy w programach ugrupowań politycznych ...	44

Część 2. Branżowy kontekst rozwoju usług w Polsce

Wioleta Sobczak, Dawid Olewnicki, Lilianna Jabłońska: Sektor usług dla rolnictwa i ogrodnictwa – kierunki rozwoju.....	57
Jerzy Paczocha: Rozwój usług telekomunikacyjnych w aspekcie rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej i technologii.....	67
Arkadiusz Kawa: Elektroniczna giełda transportowa jako podmiot sektora usług logistycznych	79
Dawid Olewnicki, Mikołaj Śnieć, Krzysztof Chudecki: Zmiany na rynku firm usługowych zagospodarowania terenów zieleni w kontekście wzrostu zamożności i rosnącego zainteresowania roślinami ozdobnymi w Polsce ..	88
Urszula Bąkowska-Morawska: Marka „Karkonosze” jako czynnik tworzenia turystycznego łańcucha dostaw w regionie	99
Jacek Mierzwiński: Sponsoring w usługach sportu jako czynnik rozwoju i promocji.....	110

Część 3. Jakość i satysfakcja w usługach

Agnieszka Smalec: Rola komunikacji w zarządzaniu satysfakcją klienta-obywatela.....	119
Monika Dobska: Empowerment usługobiorców jako uprawomocnienie do wartościowania się pacjentów	129

Janusz Figura: Źródła informacji o jakości usług w procesach konkurencji na rynku logistycznym.....	140
Rafał Maćkowiak: Identyfikacja jakości świadczenia usług w gospodarce turystycznej na terenie miasta Szczecin metodą Mystery Shopping.....	152
Agnieszka Rak, Ludmila Szulgina: Marketing sportowy w kreowaniu wizerunku marki.....	162
Anna Tokarz-Kocik: Organizacja procesu motywowania w przedsiębiorstwach hotelarskich – wymiar funkcjonalny i podmiotowy.....	177

Część 4. Nowe technologie informacyjne w usługach

Anna Stolarczyk: Wpływ usług ICT na rozwój tradycyjnych usług pocztowych na krajowym rynku w latach 2006–2012 – komplementarność czy substytucja?.....	189
Agnieszka Dejnaka: Social Media Care jako nowy trend w obsłudze klienta.....	197
Bogdan Gregor, Beata Gotwald: Usługi medyczne i ich komunikowanie w Internecie, czyli kreowanie popytu na rynku B2C.....	207
Grażyna Rosa, Izabela Ostrowska: Określenie perspektyw rozwoju usług w Internecie na podstawie analizy zachowań segmentu młodych dorosłych.....	218
Joanna Nogiec: Opinie dotyczące wykorzystania kodów dwuwymiarowych do informowania o wybranych usługach.....	228
Beata Tarczydło: Strategia komunikacji marketingowej 360 stopni w kreowaniu wizerunku marki usługi. Studium przypadku.....	238

Część 5. Innowacje w zarządzaniu usługami

Małgorzata Kurleto: Determinanty i siły napędowe nowoczesnych strategii zarządzania destynacją turystyczną.....	253
Mateusz Lewandowski: Innowacje w usługach instytucji kultury.....	264
Mirosława Pluta-Olearnik: Internacjonalizacja usług kształcenia na poziomie wyższym – stan i oczekiwania.....	279
Barbara Mróz-Gorgoń: Znaczenie designu w kreowaniu wizerunku usługi.....	289
Katarzyna Żugar-Głapiak: Outsourcing jako kierunek zarządzania procesami funkcji personalnej w organizacji.....	299
Małgorzata Okręglicka: Leasing jako usługa finansowa na rynku nieruchomości w Polsce.....	308

Summaries

Part 1. Public and social services

Barbara Kożuch, Antoni Kożuch: Responsivity in public service management	22
Barbara Iwankiewicz-Rak: Non-governmental organizations in Poland – service activities for the society	33
Anita Maria Tkocz: Services provided to the society as a result of the cause related marketing	43
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Activation of elderly people on the labour market in the programs of political parties ...	54

Part 2. Trade context of services' development in Poland

Wioleta Sobczak, Dawid Olewnicki, Lilianna Jabłońska: Services sector for agriculture and horticulture – development directions	66
Jerzy Paczocha: Development of telecommunication services in the aspect of telecommunication infrastructure and technology development	78
Arkadiusz Kawa: Electronic freight exchange in logistics sector	87
Dawid Olewnicki, Mikołaj Śnieć, Krzysztof Chudecki: Changes on the market of service companies of green areas in the context of wealth increase and the growing interest in ornamental plants in Poland	98
Urszula Bąkowska-Morawska: “Karkonosze” brand as a factor of creating tourism supply chain in the region	109
Jacek Mierzwiński: Sponsorship in sport and recreation as a factor in their development and promotion	116

Part 3. Quality and satisfaction in services

Agnieszka Smalec: The role of communication in managing the satisfaction of a citizen–customer	128
Monika Dobska: Empowerment of clients as the authorizing of feeling more appreciated by patients	139
Janusz Figura: Sources of information about the quality of services in the processes of competition on the logistics market	151
Rafał Maćkowiak: The identification of service quality in the tourism economy in Szczecin city by the Mystery Shopping method	161

Agnieszka Rak: Sports marketing in the creation of brand image	176
Anna Tokarz-Kocik: Organization of motivation process in hospitality enterprises – functional and subjective aspect.....	185

Part 4. New information technologies in services

Anna Stolarczyk: The ICT services impact on the development of traditional postal services market in the domestic market in 2006-2012 – complementarity or substitution?	196
Agnieszka Dejnaka: Social Media Care as a new trends in customer service	206
Bogdan Gregor, Beata Gotwald: Medical services and their communication in the Internet – creating a demand for B2C market	217
Grażyna Rosa, Izabela Ostrowska: The analysis of growth opportunities services provided in the Internet on the basis of current behavior of the young adults segment	227
Joanna Nogieć: Opinions about the use of 2D codes in the information process	237
Beata Tarczydło: The 360 degree marketing communications strategy in developing a service brand image. A case study.....	249

Part 5. Innovations in the management of services

Malgorzata Kurleto: Determinants and driving forces of modern tourist destination management strategies	263
Mateusz Lewandowski: Innovations in cultural institutions' services	278
Mirosława Pluta-Olearnik: Internationalization of higher education services – condition and expectations	288
Barbara Mróz-Gorgoń: The importance of design in creating an image of a service	298
Katarzyna Żugar-Glapiak: Outsourcing as HR function management direction in an organization	307
Malgorzata Okręglicka: Leasing as a financial service on the real estate market in Poland	317

Wioleta Sobczak, Dawid Olewnicki, Lilianna Jabłońska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

SEKTOR USŁUG DLA ROLNICTWA I OGRODNICTWA – KIERUNKI ROZWOJU

Streszczenie: W pracy przedstawiono rozwój rynku usług dla rolnictwa i ogrodnictwa w Polsce w latach 2009–2013. Analizowano liczbę i wielkość podmiotów działających w tej branży, zakres ich działania, a także plany przedsiębiorców dotyczące prowadzonej działalności. Materiałami źródłowymi były dane Głównego Urzędu Statystycznego. Przeprowadzone badania wykazały, że w badanym okresie systematycznie wzrastała liczba przedsiębiorstw oferujących usługi dla sektora rolnego. Analiza zatrudnienia wykazała, że największą populację stanowią przedsiębiorstwa oferujące usługi dla rolnictwa, w tym ogrodnictwa, zatrudniające do 9 osób. Rozwój tej gałęzi gospodarki jest odpowiedzią na rosnące zainteresowanie korzystaniem z usług wśród rolników i ogrodników.

Słowa kluczowe: usługi, rolnictwo, ogrodnictwo, rozwój.

DOI: 10.15611/pn.2014.355.05

1. Wstęp

Sektor usług jest ważnym elementem gospodarki mającym wpływ na kształtowanie dochodu narodowego państwa, przez co coraz częściej staje się wskaźnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju¹. Potwierdzeniem tego jest fakt, że gospodarki państw szeroko rozwiniętych funkcjonują w głównej mierze w oparciu o usługi. Ponadto działalność prowadzona w tym zakresie staje się elementem generującym poziom zamożności społeczeństwa² i przyczynia się w znacznym stopniu do wzrostu liczby miejsc pracy przy jednoczesnym spadku zaangażowania siły roboczej w pozostałych sektorach, głównie w rolnictwie, przemyśle, a także budownictwie³.

---

¹ P. Niedzielski, K. Rychlik, J. Markiewicz, *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora usług – nowe ścieżki rozwoju*. Materiały IV Konferencji Naukowej z cyklu: „Wiedza i Innowacja. Fundusze unijne w rozwoju nauki i gospodarki”, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2008, s. 1–17.

² J. Dominiak, *Innowacyjność w sferze usług*, „Przegląd Geograficzny” 2011, t. 83, nr 4, s. 435–452.

³ M. Cyrek, *Procesy modernizacji struktury międzynarodowej wymiany handlowej usług w Polsce*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej*, red. M.G. Woźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 203–217; M. Cyrek, *Sektor usług w Polsce jako obszar zatrudnienia w uwarunkowaniach gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej*, red. M.G. Woźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 451–467.

Zmiany zachodzące w gospodarce mają również odzwierciedlenie na obszarach wiejskich, przyczyniając się do nabywania przez te obszary wielofunkcyjności⁴. Transformacje społeczno-gospodarcze, a także zmieniające się uwarunkowania w rolnictwie generują wzrost zapotrzebowania na korzystanie z usług⁵. Potwierdzeniem tego jest nie tylko wzrost zainteresowania korzystaniem z usług przez rolników, ale też rosnąca liczba podmiotów świadczących usługi w tym zakresie⁶. Usługi w sektorze rolnym prócz podstawowej roli, jaką jest wykonanie działań związanych bezpośrednio z produkcją, pełnią również funkcję innowacyjną oraz dochodową. Są one w wielu przypadkach rozwiązaniem dla gospodarstw borykających się z problemem wyposażenia technicznego⁷, którego niedostatek uniemożliwia unowocześnienie technologii produkcji⁸ i konkurowanie z producentami z Europy Zachodniej⁹. Korzystanie przez rolników i ogrodników z ofert przedsiębiorstw usługowych znacznie skraca czas prowadzonych zabiegów, ponadto w wielu przypadkach podnosi ich jakość, daje możliwość prowadzenia znacznie bardziej elastycznej produkcji, umożliwia zmianę profilu gospodarstwa, a także usprawnia jego organizację, przyczyniając się do poprawy funkcjonowania¹⁰.

2. Materiały i metody badań

W pracy badano zmiany w sektorze usług skierowanych do rolnictwa i ogrodnictwa w latach 2009–2013. Analizie poddano zmiany liczby podmiotów specjalizujących się w działalności usługowej skierowanej dla tego sektora, ich wielkość oraz rejonizację. W celu przeprowadzenia powyższych analiz wykorzystano dane pochodzące z Polskiej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej (PKD). Ze względu na zmianę

⁴ T. Miś, *Rola doradztwa w wielofunkcyjnym rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XI, 2009, z. 5, s. 212–217.

⁵ R. Jabłonka, K. Kapela, K. Piszczatowska, *Zapotrzebowanie na usługi mechanizacyjne w gospodarstwach indywidualnych powiatu wysokomazowieckiego*, „Inżynieria Rolnicza” 2010, nr 1 (119), s. 215–221.

⁶ S. Tabor, M. Kuboń, *Usługi techniczne i usługi produkcyjne w wybranych gospodarstwach powiatu miechowskiego*, „Inżynieria Rolnicza” 2012, nr 7(125), s. 207–213.

⁷ A. Radwan, A. Wadoń, *Usługi rolnicze w gospodarstwach rodzinnych na terenach uprzemysłowionych*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIII, 2011, z. 2, s. 382–386.

⁸ K. Sławiński, *Analiza usług mechanizacyjnych w gospodarstwach ekologicznych*, „Inżynieria Rolnicza” 2010, nr 5(123), s. 253–258.

⁹ J. Figurski, E. Lorencowicz, *Wydatki a przychody w wybranych gospodarstwach rolnych Lubelszczyzny*, „Inżynieria Rolnicza” 2008, nr 10(108), s. 47–53.

¹⁰ T. Szuk, *Usługi maszynowe w wybranych gospodarstwach rolnych Dolnego Śląska*, „Inżynieria Rolnicza” 2009, nr 8(117), s. 207–213; A. Michalska, *Kultura organizacyjna w przedsiębiorstwie produkcyjno-usługowym*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIV, 2012, z. 1, s. 304–308; M. Hermit, *Wpływ zakupu usługi zbioru na rentowność uprawy buraków cukrowych*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIV, 2012, z. 1, s. 181–187.

sposobu rejestracji liczby podmiotów gospodarczych w Polsce zawartych w PKD, która miała miejsce w 2007 roku, w pracy zaprezentowano zmiany w liczbie przedsiębiorstw usługowych z sektora rolnego, począwszy od roku 2009. Uwzględnienie wcześniejszych lat (w tym 2008 roku, który można uznać za okres przejściowy) było niezasadne ze względu na nieporównywalność danych. Dynamikę zmian przedstawiono za pomocą indeksów jednopodstawowych. Zmiany w rejonizacji usług dla rolnictwa i ogrodnictwa zaprezentowano w formie graficznej. Dodatkowo przedstawiono plany przedsiębiorców odnośnie funkcjonowania firm usługowych w przyszłości, które określono na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród 60 właścicieli firm świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa.

3. Wyniki badań

3.1. Zmiany na rynku usług dla rolnictwa i ogrodnictwa

Przeprowadzone analizy wykazały, że w latach 2009–2013 sukcesywnie rosła liczba podmiotów świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa. Największy rozwój nastąpił w przypadku firm specjalizujących się w działaniach wspomagających produkcję roślinną. W 2009 roku na terenie Polski funkcjonowały 5124 podmioty świadczące usługi w tym zakresie. W ciągu kolejnych pięciu lat liczba ta wzrosła ponad dwukrotnie (tab. 1). Analogiczna sytuacja miała miejsce w przypadku firm świadczących usługi następujące po zbiorach. W 2013 roku na terenie kraju funkcjonowało 406 podmiotów specjalizujących się w tym działaniu, czyli o 98,05% więcej niż w 2009 roku. Wśród działalności usługowych dla sektora rolnego sklasyfikowanych w PKD znajdują się również działania wspomagające chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, jednak w tym przypadku nie wystąpił tak dynamiczny rozwój jak tych wyżej wspomnianych, gdyż w 2013 roku na terenie całego kraju zarejestrowanych było tylko 2,74% więcej firm specjalizujących się w świadczeniu usług w zakresie produkcji zwierzęcej niż w 2009 roku. W sektorze ogrodnictwa szczególnym rodzajem usług jest działalność związana z zagospodarowaniem terenów zieleni. Przeprowadzone badania wykazały, że również w tym przypadku w latach 2009–2013 liczba przedsiębiorstw świadczących tego rodzaju usługi sukcesywnie rosła. Wzrost ten był jednak znacznie mniejszy niż w latach 2001–2008, kiedy kształtował się na poziomie 30–40%¹¹. W 2009 roku na terenie kraju zarejestrowanych było 6976 firm oferujących działania związane z zagospodarowaniem terenów zieleni. W ciągu analizowanego pięciolecia ich liczba wzrosła o 22,68%, w rezultacie czego w 2013 roku w PKD sklasyfikowanych było 8558 podmiotów oferujących tego typu działania.

¹¹ D. Olewnicki, *Rynek firm usługowych zagospodarowania terenów zieleni w Polsce w latach 2001–2008*, „Człowiek i Środowisko” 2010, nr 34(1–2), s. 97–110.

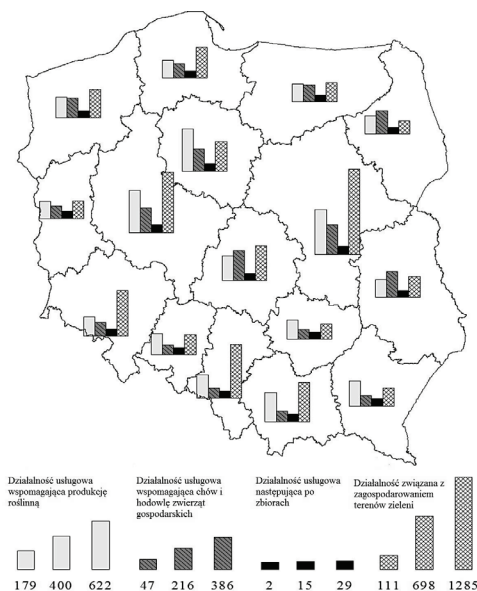
Tabela 1. Liczba podmiotów na rynku usług w sektorze rolnym w Polsce w latach 2009–2013

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
Działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną	liczba	5 124	5 543	6 789	8 945	10 506
	dynamika %	100	108,18	132,49	174,57	205,04
Działalność usługowa następująca po zbiorach	liczba	205	229	268	357	406
	dynamika %	100	111,71	130,73	174,15	198,05
Działalność usługowa wspomagająca chów i hodowlę zwierząt gospodarskich	liczba	2 917	2 918	2 862	2 874	2 997
	dynamika %	100	100,03	98,11	98,53	102,74
Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni	liczba	6 976	8 080	8 165	8 123	8 558
	dynamika %	100	115,83	117,04	116,44	122,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

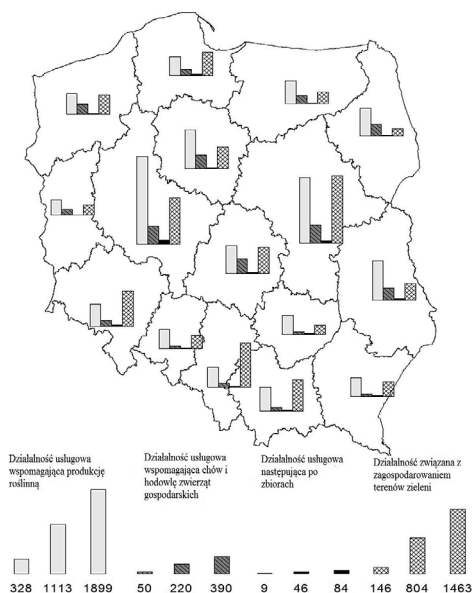
3.2. Lokalizacja firm w sektorze usług dla rolnictwa i ogrodnictwa

Analiza lokalizacji przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa wykazała, że największa ich liczba funkcjonuje na obszarze województwa mazowieckiego. W 2009 roku na tym terenie zarejestrowanych było 2312 firm usługowych w tej branży, co stanowiło 15,5% podmiotów świadczących usługi dla tego sektora na terenie całego kraju (rys. 1). Wśród województw, na których terenie usługi w branży rolniczej w porównaniu z całym krajem były najlepiej rozwinięte, znalazło się także województwo wielkopolskie, gdzie zlokalizowane było prawie 12% firm z tego sektora. Należy podkreślić, że uplasowało się ono na drugim miejscu (po województwie mazowieckim) pod względem liczebności przedsiębiorstw prowadzących działalność wspomagającą produkcję roślinną, chów i hodowlę zwierząt oraz działalność związaną z zagospodarowaniem terenów zieleni. Wśród liderów jest również województwo kujawsko-pomorskie, na obszarze którego w 2009 roku zarejestrowane były 1243 podmioty świadczące usługi w sektorze rolnym, co stanowiło 8,3% liczby ogólnokrajowej. Jak już zostało wspomniane, w analizowanym okresie nastąpił rozwój usług w tym obszarze. Największy wzrost zanotowano na terenie województwa lubelskiego, gdzie liczba przedsiębiorstw wzrosła ponad dwukrotnie. Dużą dynamiką wzrostu charakteryzowały się również województwo wielkopolskie oraz podlaskie, gdzie w 2013 roku zarejestrowanych było odpowiednio o 88,8% i 70% więcej firm świadczących usługi skierowane do sektora rolnego niż w 2009 roku (rys. 2). Wśród liderów pod względem rozwoju branży usług w zakresie rolnictwa i ogrodnictwa znalazły się również województwa warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie, opolskie i pomorskie, na których obszarze liczba firm w analizowanym okresie wzrosła odpowiednio o 65,7%, 57,9%, 48,0% oraz 44,0%. Na pozostałych obszarach wzrost ten wahał się w granicach 30–40%. Pomimo tak istotnych zmian, jakie nastąpiły w tych województwach w ciągu badanego pięciolecia, nie zaobserwowano zmian w ogólnej klasyfikacji województw pod względem liczby

Rys. 1. Liczba przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa w Polsce w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rys. 2. Liczba przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa w Polsce w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

podmiotów świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa. Tak samo jak w 2009 roku, największa ich liczba zarejestrowana była na Mazowszu, na kolejnym miejscu uplasowała się Wielkopolska, na trzecim zaś miejscu pozostało województwo kujawsko-pomorskie.

3.3. Zatrudnienie w sektorze usług dla rolnictwa i ogrodnictwa

Analiza wzrostu liczby przedsiębiorstw w poszczególnych grupach zatrudnienia wykazała, że w latach 2009–2013 wśród przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa dominowały firmy zatrudniające nie więcej niż 9 pracowników. W przypadku podmiotów specjalizujących się w świadczeniu usług wspomagających produkcję roślinną ich liczba w analizowanym pięcioleciu wzrosła ponad dwukrotnie. Jednocześnie spadła liczba przedsiębiorstw, które zatrudniały od 10 do 49 pracowników oraz od 50 do 249, zmiana ta wynosiła odpowiednio 9% i 20%. Analogiczna sytuacja wystąpiła w przypadku firm świadczących usługi następujące po zbiorach, gdzie najszybciej rosła liczba mikroprzedsiębiorstw. W efekcie tych zmian w 2013 roku było ich o 111% więcej niż w 2009. Spadła natomiast liczba podmiotów zatrudniających od 10 do 49 pracowników, aczkolwiek nieznacznie, bo jedynie o 4,55%. Nieco inaczej niż w powyższych przypadkach rosła liczba przedsiębiorstw świadczących usługi wspomagające chów i hodowlę zwierząt. Najszybciej rozwijającą się grupą w tym przypadku były podmioty zatrudniające od 50 do 249 osób, których liczba wzrosła o 50%. Należy jednak podkreślić, że tak duży wzrost wynika z faktu, iż w 2009 roku funkcjonowały tylko 2 firmy prowadzące działalność w tym zakresie, stąd też pojawienie się kolejnego podmiotu przyniosło tak istotną zmianę.

Wzrost ilości podmiotów zatrudniających do 9 pracowników był największy również w przypadku sektora usług związanych z zagospodarowaniem terenów zieleni. W latach 2009–2013 ich liczba wzrosła o 23,46%. Znacznie mniejsza zmiana nastąpiła w przypadku podmiotów zatrudniających od 10 do 49 oraz od 50 do 249 pracowników, gdzie ich liczba wzrosła odpowiednio o 4,38% oraz 8,82%.

Wzrost liczby przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa jest odpowiedzią na wzrost zainteresowania korzystaniem z nich przez potencjalnych nabywców¹². Warto mieć na uwadze, że w ostatnich latach podmioty prowadzące działalność gospodarczą sklasyfikowane jako mikroprzedsiębiorstwa mają możliwość otrzymania wsparcia finansowego w ramach programu „Różnicowanie kierunku działalności nierolniczej” oraz „Wsparcie inwestycji mikroprzedsiębiorstw”. Można przypuszczać, że stąd też w latach 2009–2013 nastąpił tak dynamiczny rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa, które zatrudniają do 9 osób.

¹² W. Sobczak, D. Olewnicki, *Rozwój usług dla rolnictwa i ogrodnictwa w Polsce*, „Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich”, t. 100, 2013, z. 3, s. 73–81.

Tabela 2. Dynamika zmian w liczbie przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa w poszczególnych grupach zatrudnienia w latach 2009–2013 (w %)

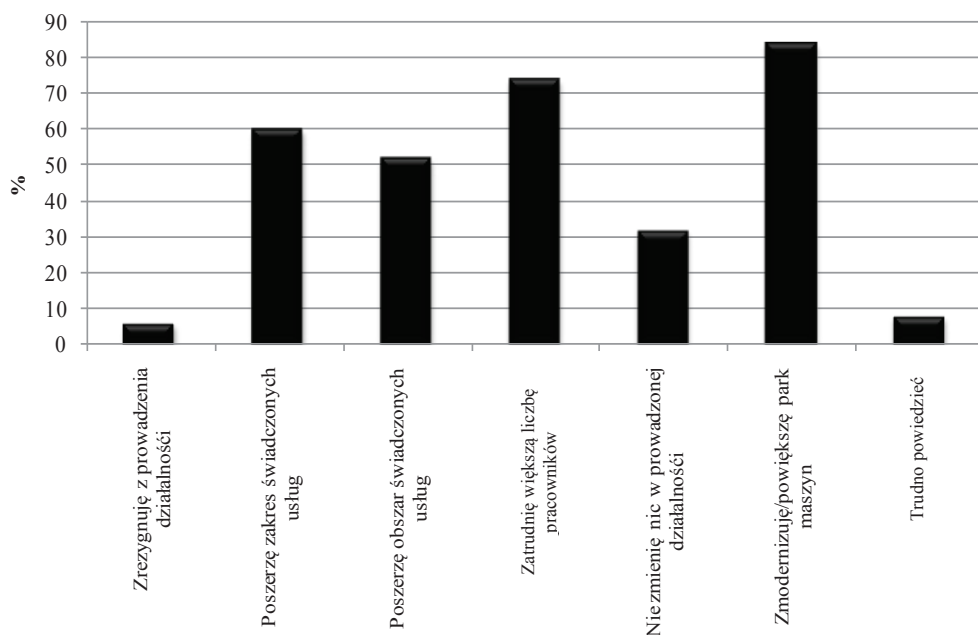
Działalność usługowa	Grupy zatrudnienia	2009	2010	2011	2012	2013
Wspomagająca produkcję roślinną	0–9	100	108,95	135,65	181,70	215,06
	10–49	100	100,53	97,34	93,35	90,96
	50–249	100	93,33	90,00	90,00	80,00
	249 = >	100	0,00	0,00	0,00	0,00
Następująca po zbiorach	0–9	100	116,02	135,91	185,08	211,05
	10–49	100	77,27	86,36	86,36	95,45
	50–249	100	100,00	150,00	100,00	100,00
	249 = >	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Wspomagająca chów i hodowlę zwierząt gospodarskich	0–9	100	100,03	97,95	98,64	103,02
	10–49	100	102,94	111,76	85,29	76,47
	50–249	100	50,00	100,00	150,00	150,00
	249 = >	100	100,00	100,00	100,00	100,00
Związana z zagospodarowaniem terenów zieleni	0–9	100	115,88	117,13	117,00	123,46
	10–49	100	115,14	116,33	102,39	104,38
	50–249	100	108,82	105,88	111,76	108,82
	249 = >	100	150,00	100,00	100,00	50,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.4. Perspektywy rozwoju sektora usług dla rolnictwa i ogrodnictwa

Rozwój sektora usług skierowanych do rolnictwa i ogrodnictwa przyczynia się do wzrostu ich znaczenia w produkcyjnej obsłudze tej gałęzi gospodarki, a rosnący popyt na usługi w tym zakresie staje się szansą dla firm prowadzących działalność w tych obszarach. Aby ocenić szanse rozwoju tej gałęzi gospodarki, należy uwzględnić plany właścicieli gospodarstw odnośnie do korzystania w przyszłości z ofert firm usługowych, jak również plany właścicieli tych podmiotów co do kierunku rozwoju przedsiębiorstw. Jak wykazały badania prowadzone przez Sobczak i Olewnickiego¹³, znaczna część rolników, bo aż 56% objętych badaniem, nie była w stanie określić, jakie ma plany odnośnie do korzystania z oferty firm usługowych. Jednocześnie aż 27% ankietowanych wskazało, że są zadowoleni z podjęcia decyzji o korzystaniu z ofert firm usługowych i w przyszłości mają zamiar nadal z nimi współpracować. Ważny dla tej gałęzi gospodarki jest fakt, iż 6% ankietowanych, którzy dotychczas samodzielnie wykonywali wszystkie prace w gospodarstwie, deklarowało, że w przyszłości ma zamiar podjąć współpracę z podmiotami usługowymi. Wyniki te sugerują, że w przyszłości popyt na usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa będzie nadal wzrastał, co daje szanse rozwoju dla podmiotów świadczących usługi w tym zakresie.

¹³ Tamże.

Rys. 3. Plany właścicieli przedsiębiorstw usługowych dla rolnictwa i ogrodnictwa co do prowadzonej działalności w kolejnych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizy badań empirycznych przeprowadzonych wśród właścicieli firm świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa wykazały, że wzrost zainteresowania korzystaniem przez rolników z ofert firm usługowych przekłada się na podejmowanie przez ich właścicieli decyzji o rozwoju przedsiębiorstwa. Głównym kierunkiem zmian jest zwiększenie liczby pracowników, gdzie aż 74% ankietowanych przedsiębiorców wskazało, że wzrost zainteresowania świadczonymi przez nich usługami przyczynia się do konieczności stworzenia dodatkowych miejsc pracy (rys. 3). Plany właścicieli firm co do zwiększenia zatrudnienia związane są również z planowanym poszerzeniem zakresu świadczonych usług, na który w przyszłości planuje zdecydować się 60% respondentów. Powyższe zmiany wiążą się z koniecznością modernizacji lub powiększenia posiadanego zaplecza technicznego. Potwierdzeniem tego jest fakt, że aż 84% właścicieli firm usługowych objętych badaniem deklaruje, że w najbliższej przyszłości zamierza podjąć tego typu działania. Ważne jest, że jedynie 6% ankietowanych wskazało, że w przyszłości zrezygnuje z prowadzenia działalności w sektorze usług skierowanych do rolnictwa i ogrodnictwa.

4. Podsumowanie

W wyniku zmian, jakie nastąpiły w ostatnich latach w polskiej gospodarce, wzrasta znaczenie sektora usług specjalizującego się w działaniach skierowanych do rolnictwa i ogrodnictwa. Rosnący popyt na usługi świadczone przez te podmioty znalazł odzwierciedlenie we wzroście liczby przedsiębiorstw oferujących usługi dla tego sektora. Zmiany te są szczególnie widoczne w przypadku podmiotów oferujących działania usługowe wspomagające produkcję roślinną oraz następujące po zbiorach. Wśród regionów, gdzie działalność ta jest najlepiej rozwinięta, należy wymienić województwa mazowieckie, wielkopolskie oraz kujawsko-pomorskie, na których obszarze w 2013 roku zarejestrowanych było łącznie 38% podmiotów świadczących usługi dla rolnictwa i ogrodnictwa. Przypuszcza się, że w kolejnych latach liczba przedsiębiorstw specjalizujących się w usługach dla tego sektora będzie rosła. Potwierdzeniem tego są badania ankietowe przeprowadzone wśród właścicieli gospodarstw, jak również właścicieli firm usługowych, które wskazują, że ci pierwsi będą nadal korzystać z usług, co więcej, nawet zwiększą ich zakres, drudzy zaś zamierzają rozszerzyć zakres swego działania, starając się dostosować do oczekiwań konsumentów.

Literatura

- Cyrek M., *Procesy modernizacji struktury międzynarodowej wymiany handlowej usług w Polsce*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej*, red. M.G. Woźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 203–217.
- Cyrek M., *Sektor usług w Polsce jako obszar zatrudnienia w uwarunkowaniach gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej*, red. M.G. Woźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 451–467.
- Dominiak J., *Innowacyjność w sferze usług*, „Przegląd Geograficzny” 2011, t. 83, nr 4, s. 435–452.
- Figurski J., Lorencowicz E., *Wydatki a przychody w wybranych gospodarstwach rolnych Lubelszczyzny*, „Inżynieria Rolnicza” 2008, nr 10(108), s. 47–53.
- Hermit M., *Wpływ zakupu usługi zbioru na rentowność uprawy buraków cukrowych*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIV, 2012, z. 1, s. 181–187.
- Jabłonka R., Kapela K., Piszczatowska K., *Zapotrzebowanie na usługi mechanizacyjne w gospodarstwach indywidualnych powiatu wysokomazowieckiego*, „Inżynieria Rolnicza” 2010, nr 1(119), s. 215–221.
- Michalska A., *Kultura organizacyjna w przedsiębiorstwie produkcyjno-usługowym*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIV, 2012, z. 1, s. 304–308.
- Miś T., *Rola doradztwa w wielofunkcyjnym rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XI, 2009, z. 5, s. 212–217.
- Niedzielski P., Rychlik K., Markiewicz J., *Innowacyjność przedsiębiorstw sektora usług – nowe ścieżki rozwoju*. Materiały IV Konferencji Naukowej z cyklu: „Wiedza i Innowacja. Fundusze unijne w rozwoju nauki i gospodarki”, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2008, s. 1–17.
- Olewnicki D., *Rynek firm usługowych zagospodarowania terenów zieleni w Polsce w latach 2001–2008*, „Człowiek i Środowisko” 2010, nr 34(1–2), s. 97–110.

- Radwan A., Wadoń A., *Usługi rolnicze w gospodarstwach rodzinnych na terenach uprzemysłowionych*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XIII, 2011, z. 2, s. 382–386.
- Sławiński K., *Analiza usług mechanizacyjnych w gospodarstwach ekologicznych*, „Inżynieria Rolnicza” 2010, nr 5(123), s. 253–258.
- Sobczak W., Olewnicki D., *Rozwój usług dla rolnictwa i ogrodnictwa w Polsce*, „Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich”, t. 100, 2013, z. 3, s. 73–81.
- Szuk T., *Usługi maszynowe w wybranych gospodarstwach rolnych Dolnego Śląska*, „Inżynieria Rolnicza” 2009, nr 8(117), s. 207–213.
- Tabor S., Kuboń M., *Usługi techniczne i usługi produkcyjne w wybranych gospodarstwach powiatu miechowskiego*, „Inżynieria Rolnicza” 2012, nr 7(125), s. 207–213.

SERVICES SECTOR FOR AGRICULTURE AND HORTICULTURE – DEVELOPMENT DIRECTIONS

Summary: The study presents the development of the services market for agriculture and horticulture in Poland in 2009–2013. The number and size of companies in the industry have been analyzed. The source materials were data from the Central Statistical Office. The study showed that in the analyzed period the number of companies that provided services for the agricultural sector systematically increased. The development of this sector is a response to the increasing interest in using the services by agriculture and horticulture producers.

Keywords: services, agriculture, horticulture, development.